

ZÁKON O TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB A ŘÍZENÍ PROTI NIM

zákon č. 418/2011 Sb., ze dne 27. října 2011

ve znění:

zák. č. 105/2013 Sb., zák. č. 141/2014 Sb., zák. č. 86/2015 Sb., zák. č. 375/2015 Sb.,
zák. č. 135/2016 Sb., zák. č. 183/2016 Sb., zák. č. 455/2016 Sb., zák. č. 55/2017 Sb.,
zák. č. 183/2017 Sb. a zák. č. 114/2020 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ OBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1

Předmět úpravy a její vztah k jiným zákonům

(1) Tento zákon upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám.

(2) Nestanoví-li tento zákon jinak, použije se trestní zákoník, v řízení proti právnické osobě trestní řád a v řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních přiměřeně zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, není-li to z povahy věci vyloučeno.

(3) Pro účely jiných právních předpisů se trestním řízením rozumí i řízení vedené proti právnické osobě podle tohoto zákona.

Pravidla časové působnosti

■ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 5 Tdo 702/2019

Právní věta: [13] Uvedená obecná pravidla o časové působnosti obsažená v trestním zákoníku se užijí i při vyvozování trestní odpovědnosti právnické osoby, jak vyplývá z § 1 odst. 2 TOPOZ, neboť zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim neobsahuje v tomto ohledu žádná zvláštní ustanovení. Ostatně uvedený princip o zákazu pravé retroaktivity při uplatňování prostředků trestního práva je principem úrovně ústavněprávní (srov. čl. 40 odst. 6 Listiny) i mezinárodněprávní (srov. čl. 7 odst. 1 Úmluvy nebo čl. 15 MPOPP).

Subsidiarita trestní represe v případě právnických osob

■ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1447/2017

Právní věta: [54] Právě u trestní odpovědnosti právnických osob je třeba zejména zdůraznit, že trestněprávní řešení je nejzazší (subsidiární) prostředek k ochraně právního řádu, a to i ve vztahu k trestní odpovědnosti fyzických osob, kterou trestní odpovědnost právnických osob v zásadě jen doplňuje, a to i přesto, že zák. o tr. odp. pr. osob a řízení proti nim, jinak předpokládá souběžnou trestní odpovědnost fyzických osob (srov. § 9 odst. 3 TOPOZ), na kterou se vztahuje tr. zákoník.

[55] Nejvyšší soud zdůrazňuje, že při zvažování použití zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku, zejména pokud jde o princip „ultima ratio“, je nutné uplatňovat u trestně odpovědných právnických osob oproti osobám fyzickým určité zvláštnosti, a to s přihlédnutím k povaze právnických osob. Právě při úvaze o případné trestní odpovědnosti právnické osoby je třeba zvažovat a porovnávat i možnost a účinnost jejího postihu podle jiných mimotrestních předpisů, která může být v některých případech širší a vhodnější než u fyzických osob. Především v takových případech může postačovat uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu ve smyslu § 12 odst. 2 i. f. tr. zákoníku. Je proto nezbytné klást důraz na důsledek individuálního použití této zásady s ohledem na konkrétní okolnosti případu a osobu pachatele, jakož i možnosti postihu podle jiných právních předpisů, které odpovídají jinému charakteru a povaze právnických osob a na to navazujícímu rozdílnému postihu zejména podle právních předpisů správního práva [srov. stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012 (uveřejněné pod č. 26/2013-IV. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek)].

■ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012

Právě u trestní odpovědnosti právnických osob je třeba zejména zdůraznit, že trestněprávní řešení je nejzazší (subsidiární) prostředek k ochraně právního řádu, a to i ve vztahu k trestní odpovědnosti fyzických osob, kterou nová trestní odpovědnost právnických osob v zásadě jen doplňuje, a to i přesto, že zák. o tr. odp. p. o. a řízení proti nim jinak předpokládá souběžnou trestní odpovědnost fyzických osob (srov. § 9 odst. 3 TOPOZ), na kterou se i nadále bude vztahovat tr. zákoník a v případě mladistvých zák. o soudnictví ve věcech mládeže.

Podle názoru Nejvyššího soudu se však při zvažování použití zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku, zejména pokud jde o princip „ultima ratio“, ale i procesního řešení zakotveného v § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu, budou uplatňovat u trestně odpovědných právnických osob oproti osobám fyzickým určité zvláštnosti, a to s přihlédnutím k povaze právnických osob a specifiku jejich postihu. Při úvaze o případné trestní odpovědnosti právnické osoby je třeba zvažovat a porovnávat i možnost a účinnost jejich postihu podle jiných mimotrestních předpisů, která může být v některých případech širší a vhodnější než u fyzických osob, a to i se zřetelem na rozdílné podmínky takové odpovědnosti (např. u zavinění), ale i ohledně sankcí ukládaných právnickým osobám zpravidla ve správním řízení, které jsou v některých případech srovnatelné, co do čitelnosti postihu, s trestními sankcemi. Právě v takových případech může postačovat uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu ve smyslu § 12 odst. 2 i, f, tr. zákoníku. Vzhledem k tomu nemůže jít a nejde o nerovnost při aplikaci zásady subsidiarity trestní represe vůči fyzickým a právnickým osobám, protože jde naopak o důsledek individuálního použití této zásady s ohledem na konkrétní okolnosti případu a osobu pachatele, jakož i možnosti postihu podle jiných právních předpisů, které odpovídají jinému charakteru a povaze právnických osob a na to navazujícímu rozdílnému postihu zejména podle právních předpisů správního práva.

V žádném případě tím Nejvyšší soud ani nenaznačuje, že by se měl podceňovat postih právnických osob, neboť k tomu je třeba přistoupit ve všech případech, kdy jsou splněny znaky konkrétního trestného činu a nepřichází ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku v úvahu aplikace zásady subsidiarity trestní represe.

§ 2

Místní působnost

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky právnickou osobou, která má sídlo v České republice nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek.

(2) Trestný čin se považuje za spáchaný na území České republiky, dopustila-li se právnická osoba jednání

- a) zcela nebo zčásti na území České republiky, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo zčásti v cizině, nebo
 - b) v cizině, pokud porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo, byť i jen zčásti, nastat na území České republiky.
- (3) Na účastenství se užíje obdobně § 4 odst. 3 a 4 trestního zákoníku.

K § 2

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019
Srov. případ trestní odpovědnosti zapsaného spolku.

§ 3

[Zásada personality]

Podle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v České republice.

§ 4

[Zásada univerzality]

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149 trestního zákoníku), padělání a pozměnění peněz (§ 233 trestního zákoníku), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 trestního zákoníku), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236 trestního zákoníku), neoprávněné výroby peněz (§ 237 trestního zákoníku), rozvracení republiky (§ 310 trestního zákoníku), teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku), teroru (§ 312 trestního zákoníku), účasti na teroristické skupině (§ 312a trestního zákoníku), financování terorismu (§ 312d trestního zákoníku), podpory a propagace terorismu (§ 312e trestního zákoníku), vyhrožování teroristickým trestným činem (§ 312f trestního zákoníku), sabotáže (§ 314 trestního zákoníku), vyzvědačství (§ 316 trestního zákoníku), násilí proti orgánu

veřejné moci (§ 323 trestního zákoníku), násilí proti úřední osobě (§ 325 trestního zákoníku), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 trestního zákoníku), genocidia (§ 400 trestního zákoníku), útoku proti lidskosti (§ 401 trestního zákoníku), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402 trestního zákoníku), přípravy útočné války (§ 406 trestního zákoníku), válečné krutosti (§ 412 trestního zákoníku), perzekuce obyvatelstva (§ 413 trestního zákoníku), plenění v prostoru válečných operací (§ 414 trestního zákoníku), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415 trestního zákoníku), zneužití vlajky a příměří (§ 416 trestního zákoníku) a ublížení parlamentáři (§ 417 trestního zákoníku) i tehdy, spáchala-li takový trestný čin v cizině právnická osoba, která nemá sídlo v České republice.

(2) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného v cizině právnickou osobou, která nemá sídlo v České republice, též tehdy, byl-li čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo.

§ 5

[Působnost stanovená mezinárodní smlouvou]

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“).

(2) Ustanovení § 2 až 4 se neuplatní, jestliže to mezinárodní smlouva nepřipouští.

§ 6

Vyloučení odpovědnosti některých právnických osob za trestný čin

(1) Podle tohoto zákona nejsou trestně odpovědné

- a) Česká republika,
- b) územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.

(2) Majetková účast právnických osob uvedených v odstavci 1 na právnické osobě nevylučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby podle tohoto zákona.

K § 6

■ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016

Právní věta: Pro úplnost je nutné poznamenat, že ustanovením § 6 odst. 1 zák. o tr. odpovědnosti p. o. je vyloučena odpovědnost některých právnických osob za trestný čin. Ustanovením § 6 odst. 1 písm. b) cit. zákona je vyloučena trestní odpovědnost územních samosprávných celků při výkonu veřejné moci. Obec jako samosprávný celek při výkonu veřejné moci tedy není trestně odpovědná. Tím ale není vyloučeno, aby obec byla považována za právnickou osobu, vůči které může směřovat poskytnutí, nabídka nebo slib úplatku.